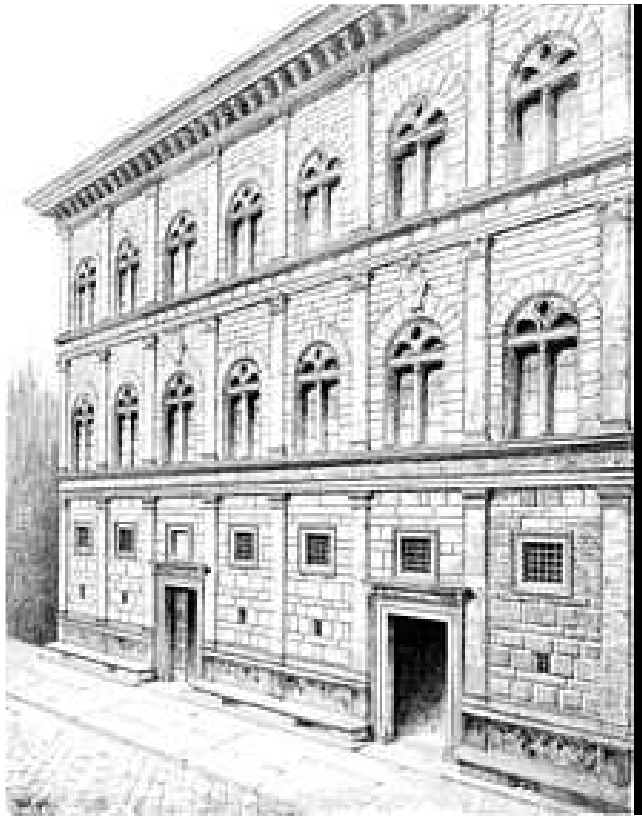

RENESANČNÍ ARCHITEKTURA V ITÁLII

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Karel Švuger

DVK/ 3. ročník

Červen 2012

Obrazová dokumentace,základní pojmy, významní architekti

VY_32_INOVACE_DVK22/05

Základní principy renesanční architektury

- není zvláštností, že renesanční architektura **převzala hlavní druhy z minulých období:**

  - **sakrální architektura** (kostel, klášter)
  - **světská architektura** (městský dům, hrad byl nahrazen pohodlnějším typem stavby – zámkem)

- kvůli pohodlí byly renesanční zámecké komplexy komponovány se **zahradami, letohrádky, loveckými zámečky, sala terrenou**

***Sala terrena** – prostora v přízemí zámku či paláce nebo samostatná stavba, otevřená (obvykle třemi oblouky) do zahrady*

- nejvíce se v renesanci **uplatňuje centrální typ stavby**, který kompozičně vytváří harmonii a vyrovnaný klid
- proti gotickému vertikalismu se v renesanční architektuře **uplatňuje vodorovná linie** (horizontalismus), který je výrazem obliby antiky
- kromě ostění oken (velmi často sdružených do dvojic) a ostění portálů jsou fasády většinou hladké, **oživené nebo vyzdobené sgrafitem, iluzivní malbou nebo rustikou:**

  - **sgrafito**, rýsovaná technika pro plošné členění, omítka pro sgrafito má dvě vrstvy, vrchní se za vlhka proškrabuje na zaschlou spodní, podklad spodní vrstvy je buď přírodní, nebo je z barvené omítky – černé, šedé, červenohnědé, je-li obarvená vrchní omítka, pak se jedná o obrácené sgrafito neboli „kontrasgrafito“
  - **iluzivní malba**, napodobující několika barvami reliéf
  - **rustika**, v dolní části zdi vystupující kamenné kvádry, často se též užívá termín bosáž (jedná se o tzv. kvádrování stěn

- významným architektonickým prvkem inspirovaným antikou se stává **„edikula“** (architektonické orámování dveří, oken, portálu, ale také oltářního obrazu, epitafu apod.)

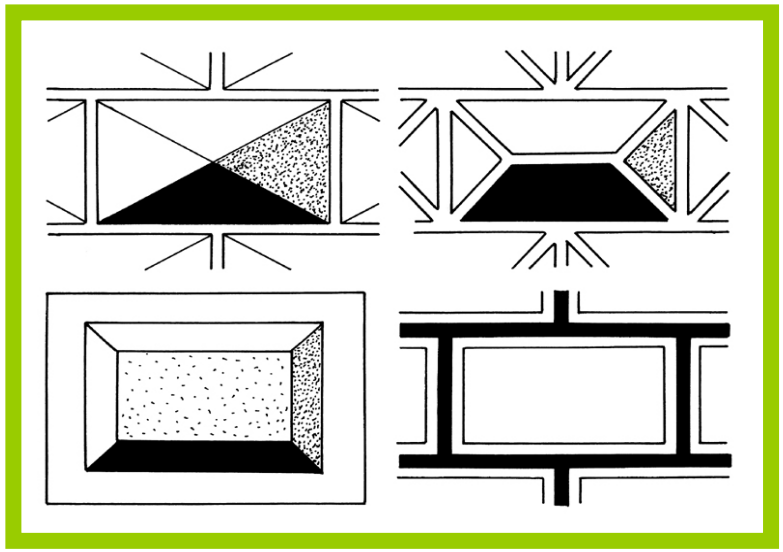

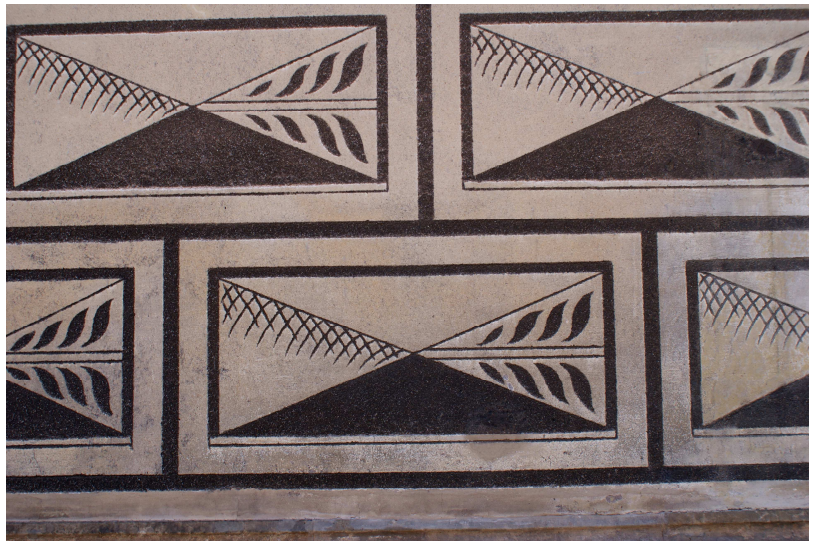

Příklady renesančního sgrafita (tzv. psaníčkové sgrafito)

Sgrafito (Dům u Minuty v Praze)

Edikula

- k vytvoření edikuly bylo použito **sloupků, polosloupků, pilastru, kladí, někdy též štít ve tvaru tympanonu** apod.

Pilastr *– svislý architektonický článek, vystupující mírně z líce stěny, opatřený hlavicí a patkou*

- nejcharakterističtějším znakem renesanční architektury se stala **arkáda** (viz zámek Velké Losiny)

Arkáda *- oblouk na svislých podporách (**sloupech**, **pilířích**). Řada arkád vytváří charakteristické členění renesančních staveb. Arkády se používají u **lodžií**, **saly terreny**, u zpěváckých **tribun**, oddělují v chrámu hlavní **loď** od lodi vedlejší, popř. se za nimi otvírá **podloubí** apod., arkádové soustavy (řady arkád vedle sebe i nad sebou) jsou charakteristické pro zámecké stavby střední Evropy v druhé poloviny 16. století, ale i pro stavby pozdější*

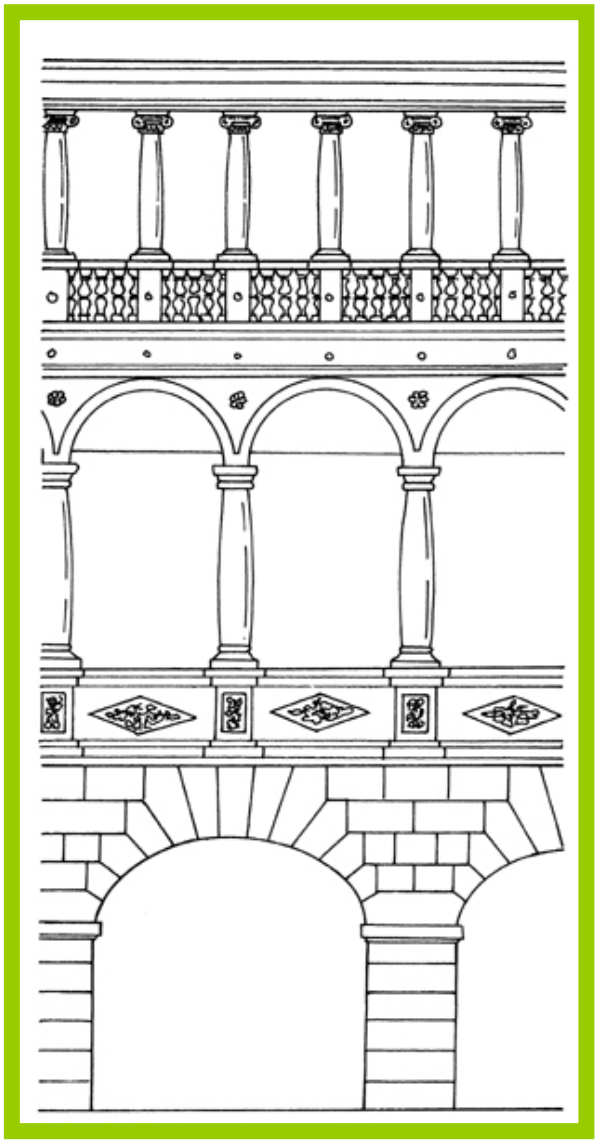

Schéma arkády

Arkáda zámku v Jindřichově Hradci

Architektura v Itálii

FILIPPO BRUNELLESCHI

- italský **architekt a sochař**, významný představitel rané renesance, který je považován za **zakladatele** renesanční architektury
- původně byl vyučen jako zlatník, zabýval se **mechanikou** (zhotovoval hodiny), **geometrií a sochařstvím**
- jeden z umělců, který uplatňoval **lineární perspektivu**
- architektuře se věnoval po soutěži na **výzdobu dveří florentského baptisteria**, která pro něj byl neúspěšná
- **pracoval převážně ve Florencii**, ale byl zván do jiných měst jako poradce při stavbách opevnění
- své architektonické a technické schopnosti nejvýrazněji projevil v letech 1420 – 1436 při stavbě mohutné **dvouplášťové kupole** hlavní katedrály ve Florencii, **Santa Maria dell Fiore**

- mezi jeho další **významné stavby** patří:

  - **Ospedale degli Innocenti** (tzv. Špitál neviňátek, florentský nalezinec postavený v letech 1419 – 1424), stavba je považována za první čistě renesanční dílo
  - tzv. **Stará sakristie** (rodinná kaple Medicejských) v chrámu San Lorenzo ve Florencii, která byla postavená v letech 1421 – 1428
  - **bazilika San Spirito** ve Florencii (stavba započala v roce 1436, dokončena po jeho smrti)
  - **kaple rodiny Pazziů** (klášterní kostel Santa Croce ve Florencii)
  - ze světských staveb **Palazzo Pitti** ve Florencii

- jeho dílo dovršili žáci, kterým byl zejména **Michelozzo Michelozzi** (1396 – 1472), mezi jeho stavby řadíme:

  - **Palazzo Medici – Riccardi** ve Florencii
  - **vila v Careggi** (sídlo Platónské akademie)

Kupole chrámu Santa Maria del Fiore ve Florencii
(Filippo Brunelleschi)

Ospedale degli Innocenti ve Florencii (Filippo Brunelleschi)

Ospedale degli Innocenti ve Florencii (Filippo Brunelleschi)

Interiér chrámu San Lorenzo ve Florencii s tzv. Starou sakristií
(Filippo Brunelleschi)

Palazzo Pitti ve Florencii (Filippo Brunelleschi)

<u>LEONE BATTISTA ALBERTI</u> (1404, Janov – 1472, Řím)

- italský **humanista, architekt, teoretik umění, sochař, malíř**
- studoval na univerzitě v **Padově a Bologni** (klasická studia), dále pak v **Janově a Padově** (matematiku a kanonické právo)
- ve službách papeže Mikuláše V. byl **poradcem při přestavbě Říma**
- v této době (1450) vzniklo jeho nejvýznamnější teoretické dílo **„De re aedificatoria libri decem“** (Deset knih o stavitelském umění), které bylo inspirováno Vitruviem
- mezi jeho další teoretická díla můžeme zařadit:

  - **De statua** (O soše)
  - **Della famiglia** (O rodině), pojednávající o etických a filozofických principech humanistické výchovy

- nejstarším jeho architektonickým dílem je zřejmě **<u>Palazzo Ruccellai</u>** ve Florencii (1446 – 1451)

Palazzo Ruccellai ve Florencii

(Leone Battista Alberti)

- tento palác vlastně postavil Bernardo Rossellino pode Albertiho plánů

- dalším jeho architektonickým dílem jsou:

  - přestavba **kostela San Francesco v Rimini** na pohřební chrám rodu Malatestů (Tempio Malatestiano)
  - dostavba **kostela Santa Maria Novella ve Florencii** (1456 – 1470)
  - autor stavby **Palazzo Venezia v Římě** (1467 – 1471)
  - **kostel San Andrea v Mantově**
  - **kostel San Sebastiano v Mantově**

- **dalšími představiteli rané renesanční architektury** v Itálii byli:

  - **Benedetto da Maiano** (Palazzo Strozzi ve Florencii)
  - **Giuliano da Sangallo**

Kostel San Francesco v Rimini (Leone Battista Alberti)

Průčelí kostela Santa Maria Novella ve Florencii

(dostavba Leone Battista Alberti)

- výrazným představitelem **vrcholného období** italské renesance byl:

<u>**DONATO BRAMANTE**</u> (1444, Fermignano – 1514, Řím)

- italský **architekt a malíř**, původně se učil malířem a stavitelskému umění se vyučil v Urbinu
- byl činný v **Lombardii, Miláně** (ve službách Ludovica Sforzy), od roku 1499 působil v **Římě** (ve službách papeže Alexandra VI. a papeže Julia II.)
- Bramante je autor monumentálních urbanistických i stavebních řešení, stavitelství ovlivnil zejména svými **centrálními stavbami**
- v Miláně stavěl chór kostela dominikánského kláštera **Santa Maria delle Grazia** a sakristii s příčnou lodí chrámu **Santa Maria presso San Satiro**
- po příchodu do Říma vytváří svůj **„maniera grande“** (velký styl) vycházející z pojetí monumentality římské antiky

- v Římě postavil na centrálním půdorysu drobný chrám **San Pietro in Montorio,** na němž poprvé použil plně dórský sloh
- stavba **Palazzo Caprini** (též Rafaleův dům, 1501 – 1502) se stala po staletí vzorem palácové architektury
- do tohoto období patří též projekt **Palazzo Cancelleria**, kde Bramante uplatnil:

  - **travé** (nestejné plochy mezi pilastry, také klenební pole)
  - **vysoký řád** (pilastry vybíhající přes dvě patra)
  - **rizalit** (část architektury, vystupující po celé výšce z líce průčelí)

- v období pontifikátu Julia II. přistoupil Bramante k rozsáhlé **přestavbě vatikánských paláců a Říma**, která mu vynesla přezdívku **„ruinante“**
- Bramanteho architektura je založena na jednoznačném systému **vycházejícím z klasické antiky**
- proměnil běžný architektonický prostor **využitím iluzivních prostředků**, používaných běžně v malířství

Palazzo Cancelleria (projekt Donato Bramante)

- 8. dubna 1506 byl položen **základní kámen k novostavbě <u>chrámu sv. Petra</u>**, z jeho původního projektu na půdorysu řeckého kříže bylo dokončeno pouze křížení, přesto můžeme říct, že tato stavba byla Bramantovým hlavním architektonickým dílem:

  - je nutné podotknout, že jeho následovníci na stavbě chrámu sv. Petra **půdorys měnili** (Raffael Santi na tvar latinského kříže, Antonio da Sangallo opět na tvar řeckého kříže)

- v letech 1509 – 1510 ještě vytvořil **návrh průčelí <u>Santa Casa</u>** (Svaté chýše) v Loretu
- jeho malířská tvorba byla **méně úspěšná** (nejznámější je výzdoba fasády na Palazzo del Podesta v Bergamu)
- současně zavedl používání **levných materiálů a technik** (štuk, litá klenba), které se přizpůsobovaly rychlosti vyžadované náročnými požadavky papeže Julia II.

San Pietro in Montorio (Donato Bramante)

ZDROJE:

BAUER, Alois. *Dějiny výtvarného umění*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 1998, 287 p. ISBN 80-858-3925-3.

CHÂTELET, Albert a Bernard Philippe GROSLIER. *Světové dějiny umění: malířství, sochařství, architektura, užité umění*. České vyd. 2., upr.,. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004, 784 s. ISBN 80-718-1936-0.

MRÁZ, Bohumír a Odborná spolupráce Marie ČERNÁ. *Dějiny výtvarné kultury*. 4. vyd., V Idea servis 3. vyd. Praha: Idea servis, 2002, 287 p. ISBN 80-859-7039-2.

RICKETTS, Melissa. *Renesance*. 1. vyd. Překlad Regina Hořejší, Marek Petřivalský. Čestlice: Rebo Productions, 2005, 480 s. Mistři světového malířství. ISBN 80-723-4429-3.

Internetové zdroje:
http://cs.wikipedia.org
http://www.artmuseum.cz
http://historika.fabulator.cz
http://www.umeni.euweb.cz
http://www.dejinyumeni.czweb.org